

Оцінка когнітивних функцій у дітей з порушеннями зору за допомогою ігрового методу

Статьєв С. І.

Класичний приватний університет

Анотації:

Розглянуто когнітивні функції дітей з порушеннями зору за допомогою ігрового методу. У дослідженні приймало участь 10 дітей з порушеннями зору експериментальної групи та 10 дітей контрольної групи без порушення зору. Вік дітей - 5-6 років. Показано напрямки адаптація дітей до навколишнього середовища. Доведено, що ігровий метод дає чітку оцінку розвитку когнітивних функцій у дітей з порушеннями зору. В подальшому метод дозволяє проводити реабілітаційні заходи для покращення стану зорового аналізатора дітей.

Статьєв С.И. Оценка когнитивных функций у детей с нарушениями зрения с помощью игрового метода. Рассмотрены когнитивные функции детей с нарушениями зрения с помощью игрового метода. В исследовании принимали участие 10 детей с нарушением зрения экспериментальной группы и 10 детей контрольной группы без нарушения зрения. Возраст детей - 5-6 лет. Показаны направления адаптации детей к окружающей среде. Доказано, что игровой метод дает четкую оценку развития когнитивных функций у детей с нарушениями зрения. В дальнейшем метод позволяет проводить реабилитационные меры по улучшению состояния зрительного анализатора детей.

Statiev S. I. Assessment cognitive functions in children with visual impairment by playing method. The cognitive functions of children are considered with paropsiss by a playing method. In research 10 children with a paropsis (experimental group) and 10 children (control group) took part without a paropsis. Age of children - 5-6 years. Directions are rotined adaptation of children to the environment. It is well-proven that a playing method gives the clear estimation of development of cognitive functions for children with paropsiss. In future a method allows to conduct rehabilitation measures on the improvement of the state of visual analyzer of children.

Ключові слова:

короткозорість, далекозорість, косоглаздя, ігровий метод.

близорукость, дальновзоркость, косоглазие, игровой метод.

nearsightedness, farsightedness, strabismus, gaming method.

Вступ.

Зір у дітей формується в міру їхнього росту й має свої особливості. Найбільш інтенсивно цей процес походить від 1-го до 5-го року життя. Ріст очного яблука триває до 14-15 років. До цього часу довжина осі ока стає в середньому 24 мм. Відповідно із цим змінюється й заломлююча сила ока, що позначається на здатності ока бачити предмети чітко - гостроті зору. Гострота зору рівняється 1.0 D (діоптрії), формується в дітей не відразу, а залежить від віку. Так, при народженні більшість дітей схильні до далекозорості, і тільки з 6-ти років збільшується число дітей з нормальним зором. Однак, від 3-х до 7-мі років причиною зниження зору в дітей буває короткозорість. Крім того, в 2х-3х літньому віці найбільш активно формується робота обох очей, тому саме в цьому віці може виникнути косоглаздя [4]. Вивчення впливу систематичних занять циклічними фізичними вправами (біг, плавання, ходьба на лижах) помірної інтенсивності в сполученні з гімнастикою для очей показало, що в людей з короткозорістю середнього ступеня не тільки підвищується загальна витривалість, але й значно поліпшується зір. Фізичні вправи сприятливо впливають на орган зору дітей [2].

У профілактиці порушення зору та його відновленні важливу роль відіграють фізичні вправи (Е.С.Аветисов, Т.А.Власова, В.П.Єрмаков, В.А.Кручинін, Є.Н.Кузнецов, М.С.Певзнер, Л.С.Сековець, Б.В.Сермеев, Б.Г.Шермет та ін.), що вимагають адекватної методики їх застосування. Зокрема, перспективним є вдосконалення методики вправ для розвитку фізичних якостей, що забезпечують гармонійність фізичного розвитку дітей дошкільного віку з вадами зору. Важливе значення в цьому аспекті має розробка спеціальних адаптованих рухливих ігор та ігрових вправ для корекції порушених функцій зору в дітей з патологією зору [1].

Після аналізу літературних джерел ми дійшли до висновку, що проблема адаптації дітей з порушеннями зору до навколишнього середовища є дуже актуальною, але оцінці та розвитку когнітивних функцій приділяється недостатньо уваги. Тому ця проблема і стала предметом нашого дослідження.

Тема дослідження входить до плану науково-дослідних робіт Класичного приватного університету «Корекційна педагогіка дітей дошкільного віку». Дослідження виконане відповідно до основних напрямів Національної програми „Діти України” в галузі корекційної педагогіки, психології, теорії і методики фізичного виховання.

Мета, завдання роботи, матеріал і методи.

Мета роботи: дослідження когнітивних функцій за допомогою ігрового методу та адаптація дітей з порушеннями зору до навколишнього середовища. В нашій роботі ми використовували ігровий метод, як засіб дослідження та розвитку когнітивних функцій, профілактики порушення зору, тому що гра дає можливість дитині дошкільного віку відволіктися від сторонніх факторів і повністю розкрити свій потенціал.

Нами були поставлені наступні **завдання дослідження:** оцінити початковий рівень розвитку когнітивних функцій та адаптації дітей з порушеннями зору до навколишнього середовища; запропонувати комплекс різноманітних ігор для покращення рівня розвитку когнітивних функцій, оцінити ефективність запропонованих засобів фізичної реабілітації.

Для досягнення визначених завдань використовувались наступні **методи:**

1. Аналіз літературних джерел.
2. Педагогічні методи дослідження (навчання, спостереження, бесіда).
3. Медико - біологічні методи дослідження (оцінка образної пам'яті та уваги, оцінка механічного запам'ятовування, оцінка рівня сформованості зорової пам'яті).

Оцінка образної пам'яті та уваги.

Ми розклали на столі 5 предметів, які не пов'язані між собою за змістом і які неможливо згрупувати: м'яч, книга, тарілка, молоток, груша. Потім запропонували дітям уважно розглянути їх протягом 2 хвилин і запам'ятати, що де лежить. Коли діти відвернулись, ми поміняли місцями предмети.

Кожна правильна відповідь оцінювалась одним балом і таким чином ми визначали рівень розвитку образної пам'яті та уваги за 5-бальною шкалою.

Оцінка механічного запам'ятовування.

Ми зачитували дитині 10 слів, не пов'язаних між собою за змістом: собака, дерево, літак, тарілка, будинок, мама, сонце, море, помідор, стілець. Вона повинна була їх запам'ятати і відразу ж після прочитання відтворити.

Кожна правильна відповідь оцінювалась одним балом і таким чином ми оцінили рівень механічного запам'ятовування у дітей з порушенням зору за 10-бальною шкалою.

Оцінка рівня сформованості зорової пам'яті.

Дітям роздали 5 карток різного кольору і 5 таких самих карток з наклеєними на них портретами людей: немовляти, дівчинки, юнака, жінки, діда. Ми запропонували запам'ятати п'ять кольорових карток із наклеєними на них портретами, причому треба було запам'ятовувати і портрет, і колір картки, на якій він зображений. Час запам'ятовування - 10 секунд. Через кілька секунд дітям показували кольорові картинки без портретів. Діти повинні були відповісти на картці якого кольору був той чи інший портрет.

Правильно вибраний портрет оцінювався одним балом і таким чином ми оцінювали рівень сформованості зорової пам'яті за 5-ти бальною шкалою.

4. Метод статистичного аналізу.

Результати дослідження.

Дослідження проводилось у дошкільному навчальному закладі комбінованого типу №254 для дітей з порушенням зору в м. Запоріжжя. У дослідженні приймало участь 10 дітей з порушенням зору експериментальної групи та 10 дітей контрольної групи без порушення зору. У дітей експериментальної групи було виявлено такі порушення зору: короткозорість, далекозорість, косоокість.

Експеримент проводився з серпня по лютий, на протязі 5 місяців. На першому етапі, в серпні, було проведено збір інформації по проблемі адаптації дітей з порушенням зору до навколишнього середовища, було підбрано та сформовано контрольну групу, до

якої входили діти без порушення зору та експериментальну групу, до якої входили діти з порушенням зору. Після цього ми провели початкові дослідження рівня сформованості образної пам'яті та уваги, дослідження механічного запам'ятовування, оцінку рівня сформованості зорової пам'яті. На другому етапі, з вересня по грудень, ми проводили реабілітаційні заходи з дітьми експериментальної групи - проводились різноманітні ігри для розвитку когнітивних функцій, лікар-офтальмолог проводив з дітьми гімнастику для очей. Також діти експериментальної групи займалися разом з дітьми контрольної групи за загальною програмою фізичного виховання в дошкільному навчальному закладі. Приклади ігор для розвитку когнітивних функцій, які ми запропонували дітям експериментальної групи:

Гра «Пари картинок».

Мета: розвивати опосередковане запам'ятовування і відтворення, вчити встановлювати змістові зв'язки.

Хід гри: підбрались 8 пар картинок, пов'язаних між собою за змістом. Ми розклали їх попарно перед дитиною в два ряди: олівець-альбом, вишня-малина, книжка-окуляри, дерево-ліс і запропонували дитині роздивитися і запам'ятати всі картинки. Особлива увага зверталась на змістовий зв'язок, що існує між картинками кожної пари. Дитина помічає і називає цей зв'язок. Ми попередили малюка, що після того, як він запам'ятає, один ряд буде закрито папером, і, щоб відновити в пам'яті цей ряд, йому необхідно буде використати той ряд, що залишиться. Через 2-3 хвилини ми закривали картки верхнього ряду. Дитина назвала їх. Далі ми ускладнили гру, поступово збільшивши кількість картинок, скоротивши час їх розглядання, віддаливши зв'язок між картинками.

Гра «Слухай та виконуй».

Мета: розвивати увагу та слухову пам'ять.

Хід гри: ведучий називав кілька дій, але не показував їх. Потім діти відтворювали ці дії в тій послідовності, у якій вони були названі ведучим. Завдання 1: повернути голову праворуч, повернути голову прямо, опустити голову вниз, повернути голову прямо. Завдання 2: підняти праву руку вгору, підняти ліву руку вгору, опустити обидві руки. Завдання 3: повернутися ліворуч, присісти. Завдання 4: підняти праву ногу, постояти на лівій нозі, поставити праву ногу.

На третьому етапі, у лютому, ми провели повторне дослідження рівня сформованості образної пам'яті та уваги, також провели дослідження механічного запам'ятовування, оцінку рівня сформованості зоро-

Таблиця 1

Результати оцінки когнітивних функцій

Показник	До експерименту, $M \pm m$	Після експерименту, $M \pm m$	P (t розрах.)	Показник норми
Образна пам'ять та увага, бали	$4,1 \pm 0,43$	$4,5 \pm 0,24$	$>0,05$ (0,817)	5
Механічне запам'ятовування, бали	$3,7 \pm 0,27$	$4,8 \pm 0,31$	$<0,05$ (2,675)	10
Зорова пам'ять, бали	$2,3 \pm 0,22$	$4,0 \pm 0,22$	$<0,05$ (5,376)	5

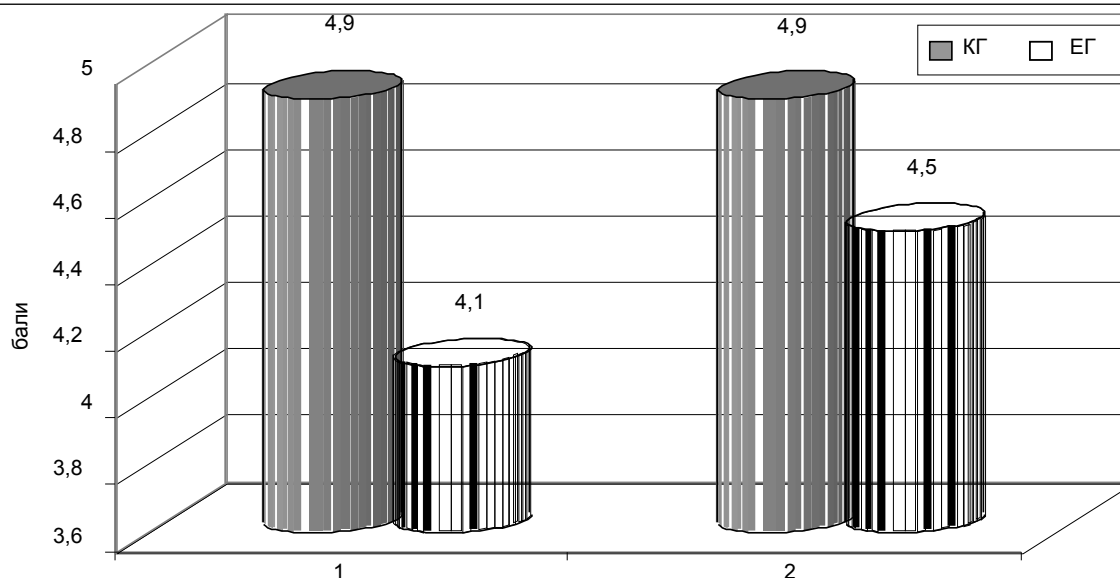

Рис. 1. Середні результати оцінки образної пам'яті та уваги
1 – початок дослідження; 2 – кінець дослідження.

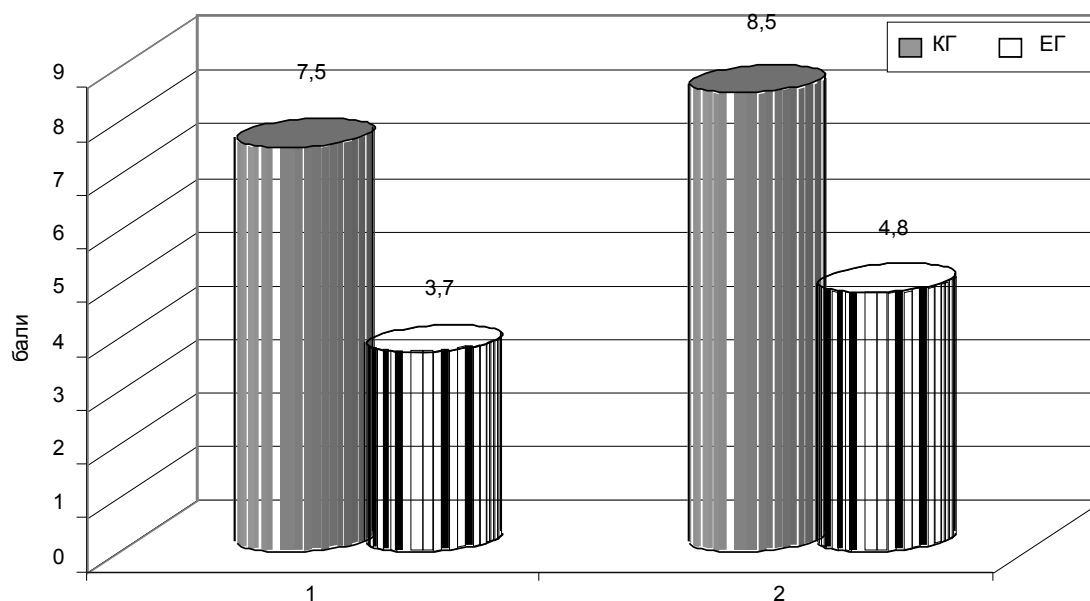

Рис. 2. Середні оцінки механічного запам'ятовування
1 – початок дослідження; 2 – кінець дослідження.

вої пам'яті. На четвертому етапі, у березні, ми провели статистичну обробку отриманих даних, проаналізували їх і порахували за допомогою метода за критерієм Стюдента.

Результати дослідження оцінки когнітивних функцій дослідженого контингенту дітей представлено у табл. 1.

Висновки.

Середній результат тесту на образну пам'ять та увага збільшився до $4,5 \pm 0,24$ бала і наблизився до максимального результату в 5 балів, але приріст результату є недостовірним (0,817). Середній результат тесту на механічне запам'ятовування також збільшився до $4,8 \pm 0,31$ бала, і хоча до максимуму (10 балів) наближення незначне, але приріст результату є достовірним (2,675). Середній результат тесту на зорову пам'ять збільшився до $4,0 \pm 0,22$ бала. Після проведен-

ня досліджень ми дійшли до висновку, що запропоновані реабілітаційні заходи позитивно впливають на адаптацію дітей з порушенням зору до навколишнього середовища. Тому ми рекомендуємо використовувати різноманітні ігри для розвитку когнітивних функцій дитини в дошкільних навчальних закладах, поступово ускладнюючи правила гри.

Також ми пропонуємо використовувати гімнастику для очей, яку повинен проводити лікар-офтальмолог, вона також позитивно впливає на стан зорового аналізатора дітей з порушенням зору. Рекомендуємо систематично проводити всі заходи, які включає в себе загальна програма фізичного виховання у дошкільному навчальному закладі.

В подальшому планується дослідити вплив спеціально підібраних ігор на стан зорового аналізатора у дітей з порушеннями зору.

Література.

1. Демирчоглян Г. Г. Школа здоровья глаз. / Г. Г. Демирчоглян. - СПб.: 1996. - 78 с.
2. Денисова М. А. Физическое воспитание. Коррекционная программа (авторская) для слепых дошкольников и методические рекомендации к работе тифлопедагога / М. А. Денисова // Специальные коррекционные программы для школьников с тяжелой зрительной патологией. - СПб.: 1995. - 126 с.
3. Земцова М. И. Учителю о детях нарушениями зрения. / М. И. Земцова. - М.: 1973. - 128 с.
4. Касаткин Л. Ф. Коррекция недостатков физического развития и ориентировки в пространстве слепых детей. / Л. Ф. Касаткин. - М.: 1980. - 321 с.
5. Кантор В. З. Педагогическая реабилитация слабовидящих детей. / В. З. Кантор. - М.: Каро, 2006. - 240 с.
6. Солнцева Л. И. Введение в тифлопсихологию раннего, дошкольного и школьного возраста. / Л. И. Солнцева. - М.: Полиграф-Сервис, 1997. - 121 с.
7. Пузанова Б. П. Дефектология: Словарь-справочник / Б. П. Пузанова. - М.: «Новая школа», - 1996. - 84 с.

Надійшла до редакції 01.04.2010р.

Статьев Станіслав Ігорович
stasstatyev@mail.ru